

Др Драган АРЛОВ, ванредни професор
Интернационални универзитет, Нови Пазар
Правни факултет – право унутрашњих послова

УДК: 343.125 343.432 796.8 (075.8)

Прегледни научни рад

Примљен: 02.02.2016.

Ревизија: 02.03.2016.

Ревизија: 16.01.2017.

Датум прихватања: 13.02.2017.

Анализа садржаја проблематике лишавања слободе у националним уџбеницима из криминалистике

Апстракт: Лишавање слободе било ког лица, а нарочито лица затеченог при извршењу одређеног кривичног дела, је сложене оперативна радња. Анализом те оперативне радње веома се детаљно бавио доајен криминалистике, професор Владимир Водинелић, а она је и данас неизоставна тема у криминалистичкој уџбеничкој литератури различитих аутора. У раду се, применом анализе садржаја више издања уџбеника криминалистике различитих аутора са простора Републике Србије (Водинелић, Алексић, Кривокапић, Жарковић, Симоновић, Шкулић, Ивановић) компарира квалитет третирања лишавања слободе лица према критеријумима оригиналности и актуелности. Применом специфичних знања из области примена овлашћења, у виду употребе средстава принуде, у раду се указује на низак ниво оригиналности и актуелности аутора приликом третирања ове радње у односу и након писања професора Водинелића. Резултати анализе указују и на недовољно квалитетно ангажовање струке специјалног физичког образовања на путу квалитетнијег решавања практичног проблема какав је лишавање лица слободе.

Кључне речи: лишавање слободе, употреба средстава принуде, контрола лица.

Увод

Свако има право на живот, слободу и личну безбедност¹ и за ускраћење било ког од наведених права мора постојати законски основ. Слобода кретања је такође једно од основних права у оквиру права на слободу и оно може бити ускраћено само уз испуњење законом предвиђених услова. У раду се третира ускраћење слободе кретања као лишавање слободе по основу овлашћења² овлашћених службених лица полиције (ОСЛП), уобичајено дефинисано као хапшење. Ради квалитетног обављања полицијских послова неопходна је примена расположивих, законом дефинисаних овлашћења ОСЛП. Неопходно је и обезбеђење могућности вођења одговарајућег поступка, односно присуства лица које није поштовало одређене друштвене норме дефинисане прописима.

Интерес или корист лица која врше кривична дела је управо и разлог њиховог вршења и логично је очекивати упорност у остварењу жељеног интереса, а тиме и могућност прогресије недозвољеног поступања или/и понашања – бекство, отпор, напад, али и самоповређивање.³ Управо овакве активности представљају опште проблемске ситуације (ПС)⁴ као могући правни основ за

¹ *Универзална декларација о људским правима* усвојена у Генералној скупштини УН-а 1948. године.

² Проф. Кривокапић разликује појмове „лишење“ и „лишавање“ на начин и у зависности од тога да ли се, по њему, ради о мери (тада је тумачи као лишење) или криминалистичкој радњи одузимања слободе (тада је дефинише као лишавање), или уобичајено разумевање као поступак хапшења.

³ Понашање лица које је затечено при вршењу одређеног кривичног дела само по себи не представља ни једну од предвиђених општих проблемских ситуација као основа за УСП, али у исто време ставља у изглед напад (понашање дефинисано у тренутно важећем подзаконском акту као активни отпор) или бекство. И поред јасне и логичне оправданости УСП у остваривању контроле над лицем затеченим при вршењу кривичног дела, постоји потреба и за дефинисањем таквог права за примену овлашћења у виду УСП у актуелним правним актима.

⁴ Аутор овај појам разуме као јасно дефинисано стање и/или догађање из кога се са сигурношћу може препознати право на УСП. Компетенције, као позитиван исход свих видова квалитетне едукације ОСЛП, у виду могућности препознавања и дефинисања сваке појединачне ПС и могућности доношења правилне одлуке о примени расположивог овлашћења, сматрају се специфичним компетенцијама ОСЛП.

примену овлашћења у виду употребе средстава принуде (УСП) ОСЛП. Наведено директно указује на комплексност поступка ОСЛП приликом лишавања слободе лица, а посебно лица затечених у извршењу одређеног кривичног дела.

Законом о полицији Републике Србије предвиђено је 16 овлашћења ОСЛП, а као петнаесто и овлашћење у виду УСП. Обим овог овлашћења је дефинисан са 13 средстава, од физичке снаге до ватреног оружја.⁵ Истим законом, у члану 32 предвиђени су и циљ, начин и начела обављања полицијских послова, а у делу дефинисања примене овлашћења у виду УСП, у функцији обављања тих послова, каже се да се могу примењивати само мере и средства принуде утврђене законом, којима се резултат постиже без или са што мање штетних последица⁶ по лице према коме се мере предузимају.

Квалитет контроле над лицем/лицима које се лишава или је лишено слободе је, уз ниво насталих штетних последица приликом решавања конкретне проблемске ситуације, основни критеријум за вредновање професионалности оствареног резултата при обављању конкретног полицијског посла. Улога науке и струке је да унапреди, да одговор, појасни, дефинише... одређену појаву, простор, проблем (па и конкретну ПС у простору примене овлашћења ОСЛП као што је лишавања слободе) како би се, у најширем смислу, квалитет безбедности подигао на виши ниво.

⁵ *Закон о полицији* (Службени гласник РС, бр. 6/2016) предвиђа мањи број овлашћења и већи број средстава принуде, с обзиром да је њиме предвиђено и право на УСП у виду распршивача са надражајним средствима и електромагнетних средстава (што је веома позитивно на путу ка квалитетнијем односу према овом овлашћењу ОСЛП). Ни овом приликом није дефинисан логичан редослед „тежине“ средстава принуде.

⁶ Значајан је и евидентан став у законском тексту о неминовности настајања штетних последица приликом примене овлашћења у виду употребе средстава принуде. Штетне последице морају остати на нивоу неопходно потребних и нижег нивоа од евентуалних последица које би наступиле да ОСЛП није применило овлашћење у виду УСП. Да ли су настале последице у нивоу само неопходно потребних, могуће је закључити тек након довођења у непосредну везу са конкретном проблемском ситуацијом која је решавана. У *Закону о полицији* нема доследности у употреби термина којима се дефинишу штетне последице (непотребна телесна бол, најмање штетне последице...).

Ускраћивање права лишавањем слободе одређеног лица било је и јесте простор интересовања и науке и струке. Исход таквих интересовања је и уџбеничка литература из ове области. Квалитет уџбеничке литературе има посредан утицај на ниво специфичних компетенција свршених студената различитих студијских програма, а тиме, посредно, и на компетентност будућих представника државе (полицијски службеници, адвокати, судије, тужиоци...).

Лишавање слободе према виђењу професора Водинелића

Професор Владимир Водинелић је, као доајен криминалистике, показао изузетно интересовање и за област лишавања слободе. Своје темељно бављење свим деловима криминалистике, па и лишавањем слободе, сходно улози и задатку научног радника, професор Водинелић је претакао у различите облике научног изражавања, те тиме будућим актерима науке и струке оставио изузетан капитал.

Третирање тако осетљиве службене радње полиције професор Водинелић је материјализовао кроз посебан наслов. У раду *Како се врши лишавање слободе*, уз коришћење актуелне стране литературе и уважавање стања из праксе, у коауторству са тадашњим замеником републичког секретара за правосуђе СР Македоније, Милетом Крцкоским, који је урадио први део – правни основ за задржавање лица, њихово привођење и лишавање слободе, проф. Водинелић је обрадио други део и то по целинама:

- психологија лишавања слободе;
 - где се може наћи лице које треба лишити слободе;
 - како треба планирати и припремати лишавање слободе;
 - саопштење о лишавању слободе и представљање овлашћене службене особе;
 - идентификација ухапшеника;
- као први одсек и
- чин лишавања слободе;
 - коришћење средстава за спречавање и сламање отпора;
 - претходно лично претресање хапшеника;
 - ескортирање ухапшеника и

- потпуно претресање, као други одсек у излагању аутора.

Професор Водинелић истиче овакву поделу и као своје опредељење за схватање динамике оперативно-тактичке делатности чији је логични врхунац управо лишавање слободе. Он истиче значај индивидуалних околности сваког случаја, те тако наводе у вези са редоследом оперативно-тактичких мера види као смернице а не као догму, рецепт или шаблон.⁷

Чин лишавања слободе

У делу тумачења самог чина лишавања слободе, када то чине два службена лица, проф. Водинелић каже: „...прво службено лице, са удаљености од 3-6 метара са пиштољем упереним на готовс наређује хапшенику да подигне руке у вис и окрене се леђима, док му други члан екипе за лишење слободе прилази са стране, врши његов претрес и ставља му лисице (ово из страха да би лице могло зграбити службено лице и искористити га као штит или за напад или са другим тактичким циљем). Ако хапшење врше три члана екипе, двојица ће сасвим изненадно и брзо прићи хапшенику с леђа, сваки са по једне стране тела, хватајући га чврсто за руку или испод руке, док га трећи члан екипе претреса и ставља му лисице на руке. Када хапшење врше четири члана екипе, пошто дођу до хапшеника два оперативна радника ће га зграбити муњевитом брзином за руке и вући их у скоро хоризонталном положају или под углом иза леђа, док ће друга двојица одмах вршити спољни претрес, одузети му оружје, односно опасно оруђе и ставити лисице. Услед изненађености, он ће постати неопасан и мироваће“.⁸

⁷ Исти став наводе и други аутори (нпр. Кривокапић), иако такав приступ не примењују на случајеве лишења слободе које врши више службених лица, с обзиром да тада нуде и конкретно решење у смислу вучења руку у скоро хоризонталном положају..., чиме се посредно указује на оправданост нуђења коначног решења појединачне ПС (свакако неоправдано).

⁸ У наводима других аутора чији су наслови анализирани нема значајнијих разлика (осим у дистанци – 3, 4 или више метара, корака), са истим наступом – оружјем на готовс; говори се о изненадном и брзом поступању али и о претресању лица. Наведено оставља значајан простор за анализу смислености с обзиром на могућност непоступања лица по наређењима ОСЈ, и на начин

Када описује став службеног лица приликом поступања, проф. Водинелић инсистира на ставу сличном ономе који заузима боксер.⁹ Поделу на опасне и мање опасне деликвенте он дефинише односом службеног лица према свом ватреном оружју (код оних који нису опасни оружје службеног лица је у футроли, а код других службено лице вади ватрено оружје пре него што екипа стигне на место лишења слободе и оно остаје у руци чланова екипе током читавог хапшења).¹⁰ У даљем тумачењу ове службене радње проф. Водинелић говори о месту и времену предузимања хапшења (отворени простор, стан, локал, возило јавног саобраћаја, радно место, истовремено на више места...), као и о лишењу слободе уз коришћење пса стражара, и о посебним категоријама хапшеника и коришћењу средстава за сламање отпора.¹¹

удаљавања, бежања, самоповређивања, отпора или напада, што је тешко бранити као правни основ за употребу припремљеног ватреног оружја.

⁹ Исти приступ има проф. Кривокапић, други аутори се не изјашњавају по овом питању.

¹⁰ Код других аутора нема тако прецизне поделе по критеријуму односа према ватреном оружју. Било би потребно уподобити припрему оружја за употребу у складу са законским основама (чл. 17 *Правилника о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде*, Службени гласник Републике Србије, бр. 19/2007) дефинисано је да кад околности указују на постојање услова за закониту употребу ватреног оружја, полицијски службеник ватрено оружје припрема за употребу стављањем метка у цев, што је указивало на непостојање права на ношење оружја с метком у његовом лежишту у цеви. Изменама овог подзаконског акта (Сл. гласник РС, бр. 115/2014) уведен је члан 17а, и тиме су створене могућности за припрему ватреног оружја за употребу доношењем метка у цев и у условима када ОСЛП претпостави постојање основа за употребу ватреног оружја (као и код ранијих „интервенција“ у оквиру права ОСЛП, нису потпуно јасни мотиви и указују на површност у приступу дефинисању, на основу личних ставова, преферирања... а не резултата истраживања).

¹¹ Интересантно, и тада се *Правником о вршењу послова СЈБ* (Службени лист СФРЈ, бр. 34/70), чл. 54, ст. 3, употреба гасних средстава (Водинелић их наводи као средства за сламање отпора) предузимала само по наређењу старешине надлежног органа или радника кога он овласти. Исти случај је и са употребом ватреног оружја када лице бежи – обавеза упозорења, гађање у ноге (образлаже се условима ноћи, бежања у шуму...) као и данас нејасно „дефинише“ право на „појединачну“ употребу хемијских средстава и ватреног оружја ради спречавања бекства лица лишеног слободе, а протекло је скоро пола века!!!

Везивање лица

У тумачењу поступања службених лица приликом везивања, проф. Водинелић наводи да стављене лисице потискују латентну тежину (веороватно је грешка у штампи и треба да стоји реч тежњу) за отпором и нападом¹², као и да везивање знатно отежава могућност и жељу за бекством.¹³ Као превентивна мера, стављање лисица ствара релативно сигурну и мирну ситуацију за чланове екипе као и за ухапшеника. Када је у питању стављање лисица опасном ухапшенику, Водинелић инсистира на позицији у којој ухапшеник стоји уза зид, а уколико се не налази у том положају, треба га по могућности довести у ту ситуацију.¹⁴ Ради безбедности службеног лица, Водинелић указује на потребу удаљавања од ухапшеника, што ће ухапшеног онемогућити да дограби пиштољ службеног лица или употреби изненадни џудо захват.¹⁵ У опису правилног стављања лисица проф. Водинелић истиче да је најпре потребно да службено лице припреми лисице држећи их обема рукама, а потом да нареди ухапшенику да са

¹² Код професора Водинелића, као и код потоњих аутора, наводе се само неке од ПС као правног основа за УСП. Одмах на почетку става о везивању лица наводи се само „сламање“ отпора и напада. Обавеза аутора у актуелном времену би била да уподобе основе за употребу средстава за везивање, а она су више него јасно дефинисана у виду могућности употребе ради спречавања отпора лица или одбијања напада усмереног на ОСЛП, спречавања бекства лица, онемогућавања самоповређивања или повређивања другог лица.

¹³ Овакав став је само делимично исправан (у делу да је отежано кретање – бежање када су руке везане испред или иза леђа) с обзиром да нема аргумената за тврдњу о смањеној жељи за бекством и тиме избегавања одговорности или очувања оствареног интереса лица према коме ОСЛП примењују овлашћење.

¹⁴ Вредно је запазити став проф. Водинелића о везивању као превентивној мери чланова екипе, службених лица. Данас (тамо где се третира средство принуде у виду средстава за везивање) није јасно издефинисан такав став (па ни код аутора уџбеничке литературе) о нивоу значајности средстава за везивање на путу квалитетне контроле над лице лишеним слободе. Други део става проф. Водинелића је, могуће, био адекватан времену у коме је професор писао, али данас нема простора за њега. Из наведеног се види да квалитет контроле над лицем свакако није и критеријум квалитета употребе овог средства принуде.

¹⁵ Када се говори о потреби удаљавања од лица из безбедносних разлога, лако се може закључити да квалитет контроле над лицем није и критеријум за вредновање квалитета извршења службене радње.

зида скине десну руку и стави је себи на крста.¹⁶ Када говори о томе колико чврсто лисице треба да буду постављене да се не отежа циркулација крви, истовремено пазећи да не исклизне кључ,¹⁷ Водинелић инсистира да хапшеника треба главом наклонити на зид, затим тражити да са зида скине и леву руку и закључати лисице. Он прихвата став да је неправилно притискање лисица уз зглоб ради затварања јер то може проузроковати фрактуру ситних костију ручног зглоба.¹⁸

Транспорт лица

Када је лице лишено слободе на наведени начин, тада је, према проф. Водинелићу, у великој мери ограничена могућност

¹⁶ И овакав став Водинелића указује на чињеницу да квалитет контроле над лицем приликом употребе средстава за везивање није примаран, иако је то суштина квалитета употребе средстава за везивање (Арлов, 2006:640).

¹⁷ Овакви наводи указују да је Водинелић размишљао о осигурању лисица од неконтролисаног смањења обухвата дела тела који се веже, иако не довољно јасно. Код других аутора нема помињања ни обавезе, ни поступка дуплог закључавања лисица. Ништа боље стање није ни у конкретним облицима обуке ОСЛП у овом делу УСП. Истицање „правилности“ у поступању при стављању средстава за везивање удаљава корисника од суштине, а то је контрола над лицем које се лишава слободе. Програмом обуке полиције, у оквиру њене реформе, наводној правилности (вађења, припреме, стављања, скидања, одлагања лисица) дата је неоправдано велика важност, а да се у исто време недовољно пажње посвећује стварној контроли лица пре, у току и након везивања. Један од разлога за то је и облик техничког решења у виду отвора за кључ само с једне стране. Аутор овог рада је патентирао лисице са могућношћу обостраног откључавања модификованим кључем, што делом олакшава њихову употребу, али у исто време баца и значајну сенку на инсистирању „правилност“ при обучавању ОСЛП.

¹⁸ Постављањем лисица на делове руку изнад шаке и спречавање смањења обухвата ангажовањем дуплог закључавања, нема претње за повређивањем, па ни ситних костију шаке. У исто време нема места ни мистификовању брзог постављања лисица „ударањем“ покретним делом лисица у делу подлактице како би се начинио кружни покрет и обухватио део тела који се намерава везати. Суштина је у контроли над лицем (изабраном позицијом и уз помоћ бола који изазива употреба адекватних алата из домена физичке снаге) пре, у току и након везивања.

отпора и напада¹⁹ ухапшеника, али овлашћена службена лица не смеју да се опусти и да им попусти пажња. Посебну одговорност има вођа екипе који је, према наводима Водинелића, дужан да непрекидно и са великом пажњом посматра покрете ухапшеника.²⁰ Водинелић констатује да се најчешће бежи приликом транспорта (ескорта) због чега се препоручује транспорт аутомобилом.²¹ Препоручује се „црна марица“, као и то да сва врата (осим оних на која улази ухапшеник) буду закључана, да лице не бежи. Као меру безбедности или осигурања ухапшеника, Водинелић наводи и начин уласка у возило тако да иза возача седа службено лица а не ухапшеник, да га не би напао, спречио у вожњи или изазвао несрећу. Ухапшено лице седа између два оперативца.²² Свој став о транспорту ухапшеника Водинелић наводи и у условима када се он обавља железницом, али сматра да није допуштено то чинити трамвајем, тролејбусом и аутобусом. Уколико је ухапшеник на бициклу приликом хапшења, предлаже се везивање лица за задњу виљушку бицикла и транспортовање. Као правила приликом транспорта, проф. Водинелић наводи потребу да се ухапшенику изваде пертле, одузме каиш, панталоне раскопчају у струку, да ухапшеник руке држи у џеповима, као и да треба избегавати „транспорт“ пешке. Према женама и старим људима, по Водинелићу, у правилу не

¹⁹ И тада и сада у насловима новијих датума исти је приступ у навођењу могућих поступања лица лишеног слободе (отпор и напад), не наводе се све обавезе ОСЛП према лицу лишеном слободе (самоповређивање и бекство).

²⁰ Истицање обавезе посматрања указује на чињеницу да не постоји контакт са лицем према коме се поступа, а тиме ни квалитетна контрола над њим.

²¹ Вероватно су тадашња искуства била таква, данас нема поузданих информација о разлозима и начинима бежања лица која су лишавана слободе. Када се закључује да је најбезбеднији начин да се то чини специјалним службеним возилом, онда се поново заборавља на квалитет контроле лица у току лишавања и транспорта.

²² Инсистирање на позицијама седења ухапшеног лица и ОСЛП указује поново, и код других аутора (али и у облицима едукације ОСЛП на свим нивоима), на неразумевање значаја контроле над лицем као критеријуму квалитета реализације ове, како се сви слажу, веома комплексне службене радње. Сама позиција седења ухапшеног лица или ОСЛП не гарантује квалитет контроле над ухапшеником.

треба примењивати мере које су уобичајене за одрасле мушке притворенике.²³

Лишавање слободе према виђењу потоњих аутора

У неколико наврата, самостално и у коауторству, проф. Водинелић је поново писао о лишавању слободе, али у мањем обиму и без битних новина у приступу овој службеној радњи (нпр., у књизи *Криминалистика*, Правни факултет у Кагујевцу, о лишењу слободе на 9,5 страница).

Професор Живојин Алексић је у више наврата, самостално и у коауторству, износио своје ставове о предузимању радње лишења слободе, а ти ставови се не разликују значајно од претходних, па ни од ставова проф. Водинелића. Проф. Алексић потврђује значај става проф. Водинелића уопште, па и о потреби криминалистичке специјализације као и начина стицања криминалистичких знања кроз системско учење основних знања из криминалистике које може да служи као темељ на коме се гради и дограђује сопствено искуство. У стицању таквих применљивих знања неопходно је стално присуство логике и провере.

У коауторству са професором Шкулићем, проф. Алексић 2011. године у уџбенику *Криминалистика*, издање Правног факултета у Београду, значајну пажњу посвећује избору или одлуци о тренутку лишења слободе (позива се на свој наслов објављен 1990. у коауторству са проф. Водинелићем), али и заседи као оперативној радњи.²⁴ У истом наслову, приликом тумачења

²³ Дефинисање обима и врсте средстава принуде које ће ОСЛП употребити у решавању конкретне ПС према критеријуму полних, узрасних или здравствених карактеристика је неоправдано с обзиром да је обавеза ОСЛП да препозна карактеристике појединачне ПС, да се увери да ли су испуњени сви законски услови за УСП, и након тога одлучи да ли ће то право применити или не. Уколико одлучи да примени овлашћење у виду употребе неког од средстава принуде, ОСЛП је одговорно за адекватност изабраног алата у решавању конкретне ПС. У овом делу професор Водинелић уводи и термин притвореник, што значајно мења услове примене овлашћења у виду мера и средстава принуде.

²⁴ Као и код свих наслова из ове области, заседи се приступа изразито „војничким“ а не полицијским приступом, осталим вероватно из времена када

потребе или обавезе везивања лица наводе се и средства која аутори дефинишу као специјалне лако везиве, еластичне конопце.²⁵

Анализе карактеристичних случајева на којима инсистира професор Кривокапић имају изузетан значај (свакако коректне и од стране компетентних тимова). У наслову *Криминалистика тактика I* (1996) проф. Кривокапић износи своје ставове о службеној радњи хапшења (на 38 страна), са незнатним разликама у односу на претходне наслове. Он покрива појам и суштину, појашњава разлику између термина лишење и лишавање. Значајно се задржава на кривично-правном основу за лишење слободе, али и на општим оперативно-тактичким правилима при предузимању лишења слободе (у основи су иста као и код проф. Водинелића: место, време, избор овлашћених службених лица, опрема, наоружање, транспорт; став да лишење треба да врши екипа од најмање два ОСЛП, искусни, добре физичке кондиције, вешти у баратању ватреним оружјем, оспособљени за борилачке вештине..., спреј са сузавцем; сматра тактички неправилним правити поделу на оне који ће пружити отпор и оне који неће...; хапшење опасних криминалаца на различитим локацијама; када то раде три ОСЛП, двојица га са леђа укусо снажно хватају за руке а трећи му истовремено прилази иза леђа и помаже у савладавању отпора, ако је потребно врши делимично претресање а затим му ставља лисице на руке; лишење са одстојања 5 до 10 корака са упереним оружјем према наоружаном делинквенту, наређује се да одложи оружје, да се окрене, одступи одређени број корака са рукама у вис које стави на потиљак, да се раскорачи и са дигнутим рукама ослони на зид, дрво или сличан ослонац ако постоји; након тога се ухапшенику прилази, врши преглед, односно делимично

је полиција у значајнијој мери примењивала заседе у хватању диверзантско-терористичких група. У исто време, мало или ништа нема о специфичним заседама у полицијском смислу (урбани простор, правила да се буде тих, не пуши, тајно уђе и изађе... и слична захтевају проверу кроз критеријум актуелности, а тиме и смислености).

²⁵ Овакво дефинисање законитог средства принуде ОСЛ не постоји, што и не би био никакав проблем када то не би указивало на давање значаја самом средству а не контроли лица пре, у току и након употребе средстава за везивање, која се у актуелном подзаконском акту дефинишу као службене лисице, пластичне затеге и друга за то намењена средства.

претресање ради проналажења оружја..., указује на став ОСЛП при интервеницији сличан боксерском; на тактичко представљање приликом доласка у стан (нпр., да је у питању поштар са телеграмом); као правило наводи лишавање лица слободе у затвореном простору – локалу, у седећем положају, а не препоручује лишавање слободе у моторном возилу јер и оно може бити злоупотребљено као опасно средство; код транспорта лица указује на предност „марице“ која обезбеђује најмање могућности за отпор, напад или бекство;²⁶ позива на опрезност пре уласка у возило јер тада опасни криминалци вребају погодан тренутак за напад или бекство; код кретања, два ОСЛ иду испред делинквента с леве и десне стране, док је један позади, уз обавезу непрекидног мотрења на ухапшеника;²⁷ код везаног лица наводи и могућност камуфлирања лисица мантилом; код заседе указује на потребу маскирања, сличност околини, дисциплину у заседи у смислу шта се чује, види...). Проф. Кривокапић посебно указује на тактичка упутства уз примену мера принуде, као и на значај извештаја са детаљним описом догађаја, навођењем очевидаца, осталих доказа, на потребу периодичног детаљног анализирања појединачних случајева и указивање на прекорачење и злоупотребу овлашћења, као и на оне случајеве са правилном применом и посебним успехом, али и на значај истраживања у овом простору.²⁸

У више наслова из области криминалистике професор Жарковић као аутор (Жарковић, 1997, 2009) или коаутор (Кривокапић 1996, 2003; Симоновић 2003; Ивановић 2014), „покрива“ ову службену радњу, без значајних разлика у односу на друге ауторе. У том смислу дефинише појам, циљ и законски

²⁶ Видљиво изостављање навођења свих општих ПС, пре свега и најчешће самоповређивања лица приликом транспорта.

²⁷ Јасно видљиво да нема значајних разлика у ставовима (у односу на ставове проф. Водинелића) о овој службеној радњи, но и поред тога треба истаћи став професора Кривокапића о вођењу (боље рећи праћењу) лица на начин да два ОСЛ иду са стране а једно ОСЛ иза лица и стално мотре на лице које „воде“, који јасно указује да не постоји критеријум квалитета контроле над лицем које је лишено слободе.

²⁸ Веома важан део у наслову проф. Кривокапића, с обзиром да се ни у једном од анализираних наслова не помиње та законска обавеза (али и значај квалитета извештаја ОСЛ након УСП), као и предлог и потреба анализе случајева и истраживања у овом простору.

основ лишења слободе, указује на могућност одређивања такве мере у циљу стварања услова за успешно предузимање низа радњи у фази расветљавања и доказивања кривичног дела. Код самог лишења указује на потребу синхронизованог, енергичног, сигурног и по могућности изненадног наступа службених лица, зато што такво поступање по правилу делује обесхрабрујуће на учиниоца кривичног дела и паралише га. У исто време он истиче потребу да наступ овлашћених службених лица буде ауторитативан, бескомпромисан, али и одмерен и коректан.

Поред издања у коауторству са другим ауторима, професор Симоновић у свом уџбенику *Криминалистика* (2004), издавач Правни факултет у Крагујевцу и Институт за правне и друштвене науке у Београду, само у тумачењу осталих важних оперативнотактичких радњи и мера (патролирање, заседа, рација, потрага и лишење слободе) третира ову службену радњу на простору од једног пасуса, а у материјалном смислу под лишавањем слободе подразумева сваку радњу или поступак усмерен на одузимање слободе одређеном лицу или одређеној групи лица на принудан начин, када је, ради ефикасног спровођења ове мере, могуће ставити у изглед употребу физичке снаге или законом дозвољене принуде друге врсте.

Аутори Жарковић и Ивановић у свом уџбенику *Криминалистичка тактика* (2014), у издању Криминалистичкополицијске академије у Београду, износе ставове о службеној радњи лишавања слободе, али без значајних разлика у односу на своје претходне (Жарковић), али и ставове других аутора. И поред тога, значајно је указати на ставове двојице аутора у третирању ове, како и они кажу, најделикатније службене радње коју предузимају припадници полиције. Истиче се значај темељне припреме и квалитетног планирања, и правовременог, изненадног, опрезног, и у складу са тактичким захватом, разрађеног поступања већег броја службених лица полиције опремљених адекватним средствима. Предузимање радње лишења слободе претпоставља потпуно поштовање правила криминалистичке тактике, а уз то и завидну физичку обученост, спремност и

оспособљеност за примену неопходних средстава принуде.²⁹ Аутори сматрају погрешном поделу на оне који неће и оне који хоће пружати отпор, а лишавање слободе на отвореном простору дефинишу потребом пресретања лица и заустављања на најмање прометном месту, и то на растојању од 5 до 10 корака, уз претњу употребом ватреног оружја и уз наредбу лицу да подигне руке у вис и да раскорачи.³⁰ Приближавање заустављеном лицу треба да буде крајње опрезно и треба да га изврши најближи и физички најспремнији полицајац, уз прилажење са стране. Аутори истичу потребу да полицајац који прилази лицу том приликом не заклони видик осталим службеним лицима, односно да се не нађе на могућем правцу отварања ватре службених лица која обезбеђују претресање и везивање ухапшеног.³¹

Аутори се не баве облашћу везивања и транспорта лица лишеног слободе, али ни обавезама ОСЛП након примене овлашћења у виду УСП.

Ставови дела струке специјалног физичког образовања

У претходном делу рада у фуснотама су исказани неки од ставова и аргумената аутора³² овог прегледног рада према ставовима више аутора уџбеничке литетратуре за област криминалистичке тактике. У наставку се истиче значај компетенција сваког овлашћеног службеног лица полиције као

²⁹ Укупно посматрано, ради се о општим и специфичним компетенцијама овлашћених службених лица полиције уз истицање значаја опремљености средствима, али и овде се користи термин примена средстава принуде, што усвајањем новог *Закон о полицији* престаје да буде неадекватно с обзиром да се у њему, по ко зна ком критеријуму, користе и термин примена и термин употреба!?

³⁰ Овакав став свакако је тешко бранити ако је критеријум квалитета извршења службене радње квалитет контроле над лицем које се лишава или је лишено слободе.

³¹ Смесленост навођења евентуалне употребе ватреног оружја према лицу коме прилази полицијски службеник (смисао прилажења полицијског службеника лицу или лицима који су носиоци непосредне угрожености живота као основ за употребу ватреног оружја).

³² Храброст или дрскост да се себи припише припадност овој струци, посебно када је у питању службена радња лишавања слободе, је и одговорност коју аутор овог прегледног рада свесно преузима.

основе за успешно извршење сваке, па и службене радње лишавања слободе, нарочито лица затечених при извршењу одређеног кривичног дела. У том смислу значајно је подсетити на обавезу овлашћеног службеног лица полиције да се пре примене овлашћења (тима и овлашћења у виду УСП) увери да ли су испуњени сви законски услови, као и на то да је ОСЛП одговорно за своју процену.³³ Компетенције за претходно стичу се током основне полицијске – криминалистичке едукације, као и током укупног радног века (Арлов, 2011:82).³⁴ С обзиром на наведено, лако је закључити о неопходности и значају коришћења „туђих“ искустава, добрих и лоших, као студија случајева у оквиру дефинисања актуелности наставних садржаја (Арлов, 2008; 2009; 2010; 2015), тима и могућих садржаја уџбеничке литературе.

Чин лишавања слободе према виђењу аутора рада

Сам акт лишавања слободе, независно од броја овлашћених службених лица полиције, простора и времена његове реализације, мора да се одвија према принципима који ће обезбедити професионално извршење службеног задатка, без непотребних штетних последица и губљења времена.³⁵

³³ Одговорност за процену подразумева и одговорност за учињену штету (нпр. УСП) која се у актуелном закону посебно наглашава, с обзиром на давање вишег значаја у односу на претходни облик приказа у тексту. Ништа ново нема у квалитету дефинисања, осим предвиђања ослобађања одговорности због тежине обављања послова. Аутору овог рада посебну пажњу привлачи потреба едуковања ОСЛП у смислу стицања компетенција које ће искључити стварање штете, пре свега грађанима. Аутору нису познати случајеви одговорности за нестварање услова за стицање компетенција (нпр. неадекватни програми, реализатори, услови, поступци утврђивања оправданости и правилности...).

³⁴ У овире програма обуке радника криминалистичке полиције, који у организацији МУП-а реализује КПА, према сазнањима аутора рада (која нису потпуна), нема садржаја који се односе на примену овлашћења у виду УСП (осим кондиционог гађања), као ни садржаја из простора обавезе извештавања након примене наведеног овлашћења, али и поступка утврђивања оправданости и правилности његове примене.

³⁵ Површноост или потпуно неуважавање струке (или можда непостојање исте) у дефинисању овлашћења у виду УСП видљиво је и у актуелном *Закону о полицији*, у делу дефинисања физичке снаге као средства принуде. У чл. 110 се дефинише када се физичка снага може употребити, и она се, за разлику од

Основни принципи при лишавању слободе лица затеченог у извршењу одређеног кривичног дела или лица за које ОСЛП оцени да постоје други законски основи за то су:

- да од момента када ОСЛП затекне лице при вршењу одређеног кривичног дела (или је основ његове одлуке постојање других законских основа) и одлуке ОСЛП да примени расположиво право, па до тренутка када то исто лице трпи бол, неопходно потребан, контролисан и таквог порекла да код њега неће изазвати непотребне штетне последице, прође што мање времена, и
- да се алатима из домена физичке снаге обезбеди контрола над лицем и/или створе услове за употребу неког другог средства принуде са истим циљем – контроле.

Критеријуми за вредновање квалитета извршења чина лишавања слободе су:

- квалитет контроле лица лишаваног или лишеног слободе и
- ниво штетности насталих последица поводом УСП приликом лишавања слободе.

Наведени принципи истичу важност компетенција ОСЛП у виду:

- способности препознавања конкретне – појединачне проблемске ситуације као основа за примену овлашћења у виду УСП;
- одлуке да се примени или не примени расположиво право;
- познавања принципа чије је задовољење неопходно за успешно решавање појединачне проблемске ситуације и
- поседовања, али и избора, адекватног(их) алата из домена физичке снаге, као и других средстава принуде (Арлов, 2008:464).

Поступак везивања према виђењу аутора рада

Када је у питању примена овлашћења у виду употребе средстава за везивање, постоје заблуде и недоследности код овлашћених службених лица (али и код других грађана, што је

претходног законског решења, предвиђа као могућност и у спречавању самоповређивања, али не и у решавању могућих проблемских ситуација бежања.

такође штетно) како у погледу намене и стварних „моћи“ овог средства принуде, тако и када је реч о обавезама ОСЛП пре, у току и након њихове употребе. Средства за везивање (службене лисице, пластичне затеге и друга³⁶) су помоћна средства у остваривању квалитетне контроле лица које је лишено слободе, а никако основна (Арлов, 2006:636). За постојање права на употребу средстава за везивање неопходно је постојања појединачних ПС (у оквиру општих, дефинисаних законом) у виду могућег самоповређивања, бежања, отпора или напада, у циљу њиховог адекватног решавања.

За УСП у виду средстава за везивање неопходно је:

- створити услове за везивање (довести лице у позицију која омогућава предузимање ове радње, што не искључује могућност да то оствари једно ОСЛП самостално);³⁷
- везати лице (без обзира на које средство за везивање се ОСЛП одлучи или има на располагању)³⁸ и
- контролисати везано лице стварањем услова да устане (водити га, укрцавати, транспортовати, искрцавати ...).

³⁶ У основни се скоро па сва пажња (када је има) посвећује службеним лисицама, а и то недовољно квалитетно (тренутно важећим подзаконским актом се дефинишу техничке карактеристике средстава за везивање до информација о њиховој маси израженој у грамима!?), за разлику од пластичних затега, а нарочито других **ЗА ТО** намењених средстава. Аутор овог рада је дефинисао модел за употребу средстава за везивање (Арлов, 2006а), али и патентирао сигурносне наруквице са обостраним откључавањем измењеним кључем.

³⁷ Створити услове значи имати контролу над лицем које ОСЛ намерава да веже, контролу постојањем осећаја бола или могућности настанка тог осећаја у веома кратком временском року, и то најчешће употребом алата из домена физичке снаге. Овакав став директно дисквалификује значај брзине везивања или правилности ношења, држања или припреме средстава за везивање, али и значај броја ОСЛ у припреми позиције за употребу средстава за везивање.

³⁸ Уколико се употребљавају службене лисице као средства за везивање, обавеза ОСЛП је да ономогући повређивање или самоповређивање везаног лица тако што ће ангажовати дупло закључавање лисица. И овај поступак (као неизоставна обавеза ОСЛП која се испуњава ретко или никако, али се и не учи), с обзиром на техничке карактеристике делова лисица и самог кључа, директно указује на чињеницу да брзина везивања није значајан критеријум за утврђивање квалитета употребе средстава за везивање.

Основно средство квалитетне контроле лица лишеног слободe је постојање осећаја бола (или његово настајање у веома кратком временском року), као потребне штетне последице, а средстава за везивање су само помоћна средства у њеном остваривању.³⁹

Транспорт лица према виђењу аутора рада

С обзиром на квалитет контроле над лицем лишеним слободe, као критеријума професионалности у решавању конкретне ПС у оквиру укупног извршења службеног задатка у обављању одређеног полицијског посла, транспорт таквог лица (без обзира на простор, време, средство) захтева присуство бола (или потенцијалног осећаја бола за веома крeтко време, с обзиром на неопходност постојања непосредног контакта ОСЛП и лица које је лишено слободe и транспортује се) као потребне штетне последице УСП.⁴⁰

³⁹ Ово свакако указује на неопходност непосредног присуства и контакта ОСЛП и лица које је лишено слободe, све до стварања услова да се контрола над лицем, након остваривања правног основа за употребу средстава за везивање (самоповређивање, бекство, отпор и напад), не обезбеди на други начин (сигурносне столице...). Значај алата из домена физичке снаге, дефинисаних као полуге (иако се у стручној литератури крајње нејасно користи термин захвати, а наведени алати – полуге се не помињу), је више него јасан. Овде је јако важно указати и на недефинисан став значајног дела струке према алатима из домена полуга на прстима (нарочито прекомерно опружање и савијање). Веома често је присутно мишљење да је то „ломљење“ прстију, чиме се у старту оваквим алатима приписује неоправданост у употреби – свакако потпуно неоправдано с обзиром на доступност овог дела тела лица према коме се поступа, силе потребне за остваривање осећаја бола, а тиме и могућег квалитета контроле над лицем.

⁴⁰ Лако је закључити да прихватање оваквих ставова према транспорту лица лишеног слободe онемогућава самоповређивање лица, бекство, отпор или напад, а тиме умањује и значај где ће ко седети у возилу, да ли ће и која врата бити закључана, куда ће се кретати, да ли ће искакати кроз отворен или затворен прозор, да ли ће бити везано за предмет или објекат, колико ће ОСЛП бити ангажовано...

Извештавање о примењеном овлашћењу

Након сваке⁴¹ примене овлашћења у виду УСП, овлашћено службено лице⁴² је у обавези да усмено извести дежурну службу и непосредног старешину одмах по УСП, а у писаном облику најкасније у року од 24 часа. Благовременост, као прва, и истинитост, као друга основна карактеристика извештавања, су услов за могућност спознаје истине у поступку утврђивања оправданости и правилности УСП (Арлов, 2009:280).⁴³ Квалитет усменог и нарочито извешавања у писаном облику ОСЛП које је употребило средства принуде има веома важну улогу на путу спознаје истине о догађању, па и о лишавању слободе,⁴⁴ под условом да се њиме недвосмислено дефинишу:

- послови који су обављани;
- службени задатак који је извршаван;
- појединачна ПС која је била основ за примену овлашћења у виду принуде;⁴⁵
- евентуално постојање претходних или накнадних ПС;

⁴¹ Наведено не важи за одређене случајеве употребе средстава за везивање, крајње неоправдано, а посебан проблем представља правдање великим бројем употреба средстава за везивање без употребе алата из домена физичке снаге (тада је логично поставити питање потребе за везивањем).

⁴² То значи – сви полицијски службеници, па и припадници управе криминалистичке полиције. Резултати истраживања аутора овог рада указују на постојање незнатног броја извештаја припадника криминалистичке полиције, што може да указује на значајно мањи обим УСП или могуће неизвештавање.

⁴³ Истинитост извештавања (када оно постоји) је често упитна, с обзиром на коришћење неадекватних термина и изостајање здравог разума, у циљу да „шеф“ буде задовољан. Несигуран квалитет извештавања значајно утиче на квалитет утврђивање истине, а тиме и на квалитет односа полиције и осталог дела јавности, па и научне.

⁴⁴ Веома битно на путу доказивања истине било би постојање и коришћење видео записа УСП поводом лишавања слободе (видео записи постојећих система, непознатих или познатих аутора, или представника службе, свакако уз претходно правно регулисање такве могућности с обзиром да тренутно она постоји само за прилике јавног окупљања и постојање опасности да дође до угрожавања живота и здравља људи и имовине, уз обавезу извештавања јавности о намери снимања).

⁴⁵ Суштински важан део извештаја с обзиром на потребу доказивања постојања права на УСП уз инсистирање на јединствености ПС поводом које је примењено овлашћење (без простора за претпоставке).

- одлука да се примени или не примени постојеће право за појединачне ПС;⁴⁶
- изабрани алати у задовољењу принципа на путу успешног решења, као и њихова адекватност;⁴⁷
- начин контроле лица;
- учешће и улога других ОСЛП у примени овлашћења;
- време трајања примене овлашћења;
- време, начин и основ престанка примене овлашћења;
- последице примене овлашћења;
- сведоци догађања или неке његове фазе;
- постојање видео записа или доказа другог порекла.

Укупно гледано, писани извештај ОСЛП би морао да буде таквог квалитета да омогући реконструкцију догађања да би га правилно разумели и они који нису били на месту догађања.

Поступак утврђивања оправданости и правилности УСП

Након УСП и извештаја овлашћеног службеног лица које је применило овлашћење, обавеза надређеног овлашћеног службеног лица или комисије је да спроведе поступак утврђивања оправданости и правилности примењеног овлашћења (Жаберл, Арлов, 2006:74). Надређени полицијски службеник, као и потенцијални чланови комисија за утврђивање оправданости и правилности би морали да поседују специфичне компетенције за УСП, али и спремност за њихово ангажовање (Арлов, 2015). Поред тога, могуће је и оправдано ангажовање других са специфичним компетенцијама, у циљу утврђивања једине истине.

Оправданост УСП постоји једино под условом да је овлашћење примењено у циљу решавања појединачне ПС

⁴⁶ Веома значајно је постојање навода о основама за закључивање ОСЛ о пропуштању решавања претходне или претходних појединачних проблемских ситуација, али и основа за одлуку о примени овлашћења у виду УСП за решавање конкретне, појединачне проблемске ситуације.

⁴⁷ Јасно дефинисан, без простора за више значења и могућност погрешног разумевања (Арлов, 2003, 2007).

дефинисане законом (опште ПС препознатљиве у закону су самоповређивање, бекство, отпор и напад).⁴⁸

Правилност употребе могуће је констатовати само у условима да:

1. ОСЛП познаје принципе чије задовољење води успешном решењу ПС (видљиво из извештаја) и
2. ОСЛП изабере и правилно употреби адекватне алате у решавању ПС (остварена контрола над лицем и настале штетне последице у нивоу оправданих, неопходних, дефинисано довођењем у везу са појединачном ПС поводом које су средства принуде употребљена).

Пожељан исход поступка утврђивања оправданости и правилности компетентне УСП ОСЛП је оправдано и правилно примењено овлашћење у виду употребе конкретног средства принуде. Исход поступка (у зависности од нивоа компетентности примене овлашћења) може бити и: неоправдана и неправилна; оправдана а неправилна или неоправдана и неправилна примена овлашћења у виду употребе средстава принуде.

Пожељно је да исходи поступака утврђивања оправданости и правилности решаваних ПС УСП буду наставни садржаји адекватних програма едукације на свим нивоима.⁴⁹

Закључак

Лишавање слободе или хапшење је сложена оперативна радња. Као таквом, њоме се веома детаљно бавио доајен криминалистике, професор Владимир Водинелић. Иста радња је неизоставна

⁴⁸ Овакав став аутора је проистекао из тумачења законског дефинисања основа за употребу средстава за везивање. Проблем је присутан код дефинисања других средстава принуде где се, по правилу, не помиње бекство и самоповређивање, појединачно или обе опште ПС, као право за УСП (физичка снага, распршивач, електромагнетна средства, службена палица...)

⁴⁹ Анализом пописа литературе предметних наслова нису нађени наслови из простора УСП (не постоје, нису адекватни, нису познати или нису завредели пажњу аутора криминалистичке уџбеничке литературе). Посматрано супротно, стање је нешто боље, али не значајно, што указује на потребу значајнијег уплива садржаја УСП у програмске садржаје других наставно-научних области битних за компетенције ОСЛП (право, криминалистика, техничка средства полиције, енглески језик...).

тема у криминалистичкој уџбеничкој литератури различитих аутора све до данашњих дана.

Анализом садржаја више издања уџбеника Криминалистике различитих аутора са простора Републике Србије примећује се недовољна пажња у третирању хапшења, а према критеријумима оригиналности и актуелности.

Резултати анализе указују и на недовољно квалитетно ангажовање струке специјалног физичког образовања на путу квалитетнијег решавања практичног проблема какав је лишавање лица слободе – хапшење.

Литература

1. Arlov, D., (2000). Efikasnost gađanja kod različitog postupanja pri punjenju – donošenju metka u ležište cevi, *Nauka, bezbednost, policija*, 5 (2):87-94.
2. Арлов, Д., (2003). *Физичка снага као средство принуде у заштити безбедности припадника полиције*, Зборник радова са Међународног научно-стручног саветовања „Угрожавање безбедности припадника полиције – узроци, облици и мере заштите“, Полицијска академија, Београд, стр. 223-230.
3. Arlov, D., (2006). Upotreba sredstava prinude – sredstva za vezivanje, *Bezbednost*, 48 (4):633-646.
4. Arlov, D., (2006). *Handcuffs with Two-sided Unlocking Using a Modified Key* „Policing in Central and Eastern Europe, Past, Present and Futures“ Faculty of Criminal Justice and Security University of Maribor, Slovenija, str. 164-165.
5. Arlov, D., (2007). *Relacije između nekih motoričkih sposobnosti učenika policije i efikasnosti upotrebe pištolja CZ 99*, „VIII dnevi varstoslovija“ – Univerzitet u Mariboru, Visoka škola unutrašnih poslova, Ljubljana.
6. Arlov, D., (2007). *Alati samoodbrane* (sa kompakt diskom – izdanje na pet jezika), Samostalno izdanje autora, Novi Sad.
7. Arlov, D., (2008). *Upotreba sredstava prinude u funkciji lišenja slobode lica zatečenog u izvršenju krivičnog dela*, „Primjena savremenih metoda i sredstava u suzbijanju kriminaliteta“, Internacionalna asocijacija kriminalista, Brčko, str. 461-469.

8. Arlov, D., (2009). Kvalitet upotrebe i izveštavanja o upotrebi sredstava prinude u funkciji unapređenja policijskih poslova bezbednosti saobraćaja, *Bezbednost*, 51 (1-2):275-284.
9. Arlov, D., (2010). *Aktivni otpor učesnika u saobraćaju kao osnov za primenu policijskih ovlašćenja*, Zbornik radova „Unapređenje policijskih poslova bezbednosti saobraćaja“, Vrnjačka Banja, str. 153-159.
10. Arlov, D., (2011). *Kompetencije ovlašćenih službenih lica kao pozitivan ishod kvalitetne edukacije*, Zbornik radova sa naučnog skupa „Dani Arčibalda Rajsa“, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, str. 77-88.
11. Арлов, Д., (2011). *Руковање службеним пиштољем, без бојевих гађања, у функцији вишег нивоа стручне оспособљености*, Међународна научна конференција „Безбедност на постконфликтном (западном) Балкану, транзиција и изазови за Републику Македонију“, Факултет за безбедност Скопље, Охрид.
12. Arlov, D., Janković, R., (2013). *Veštačenje primene ovlašćenja u vidu upotrebe sredstava prinude kao neophodnost u spoznaji istine*, III међународна знанствено-стручна конференција „Nove sigurnosne ugroze i kritična nacionalna infrastruktura“, Policijska akademija MUP-a R Hrvatske, Zagreb, str. 15-26.
13. Arlov, D., Mitrović, D., (2014). *Pretnja vatrenim oružjem kao osnov za primenu ovlašćenja u vidu upotrebe sredstava prinude*, Међународна научно-стручна конференција „Razmena teorijskih znanja i praktičnih iskustava vezanih za rad po modelu tužilačke istrage i konceptu adverzalnog krivičnog posupka“, IUNP, IAK i OEBS – Misija u Srbiji, Sjenica, str. 93-104.
14. Arlov, D., Ivanović, R. A., Janković, R., (2015). *Quality of the use of the means of coercion and determining their justifiability and regularity in order to build the trust of citizens in state institutions*, Zbornik radova међународног научног skupa „Dani Arčibalda Rajsa“, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, str. 423-429.
15. Krivokapić, V., (1996). *Kriminalistička taktika*, Policijska akademija, Beograd.

16. Simonović, B., (2003). *Kriminalistika*, Pravni fakultet, Kragujevac.
17. Vodinečić, V., (1984). *Kriminalistika*, Savremena administracija, Beograd.
18. Vodinečić, V., Krckoski, M., (1972). *Kako se vrši lišavanje slobode*, Savezni sekretarijat za unutrašnje poslove, Beograd.
19. Žaberl, M., Arlov, D., (2006). Kvalitet istrage povodom nezakonite upotrebe sredstava prinude, *Science-Security – Police, journal of Police Academy*, 11 (3):65-80.
20. Žarković, M., Banović, B., Stupar, Lj., Ivanović, V., (1997). *Kriminalistika*, Viša škola unutrašnjih poslova, Beograd.
21. Žarković, M., Ivanović, Z., (2014). *Kriminalistička taktika*, Policijska akademija, Beograd.

Apprehension in crime-investigation textbooks

Abstract: *Apprehension of any person, especially when it is undertaken regarding the perpetrators caught in the act of crime, is a complex operative task. As such, it was a subject of detailed elaboration by the doyen of crime investigation, Professor Vladimir Vodinečić. The same task has been an unavoidable topic in crime-investigation textbooks by various authors, all until the present time. In this paper the analysis of the content of several crime-investigation textbooks by various authors in the territory of the Republic of Serbia (Vodinečić, Aleksić, Krivokapić, Simonović, Žarković, Škulić, Ivanović) was made to compare how apprehension was treated according to the criteria of originality and topicality. Applying the specific knowledge in the field of police powers in the form of means of coercion, the paper suggests the low level of originality and topicality of the authors who treat this task in comparison with and following the writing of Professor Vodinečić.*

The results of the analysis also suggest the insufficient quality of engagement of the profession of special physical education on the way to more qualitative solution of a practical problem such is apprehension.

Keywords: *apprehension, use of means of coercion, control of persons*